

OCJENA RADNE SPOSOBNOSTI DIMNJAČARA

UVOD

Zanimanje dimnjačara jedno je od najstarijih, iznimno traženih zanimanja na tržištu rada. Razlog tome je mali broj zainteresiranih radnika za ovaj posao. U skladu sa Zakonom o komunalnom gospodarstvu dimnjačarski poslovi uvršteni su u komunalne djelatnosti i obavljaju se na temelju ugovora o koncesiji koji se sklapa s jedinicom lokalne samouprave.

Za upis u srednjoškolski obrazovni program dimnjačara potrebno je imati završenu osnovnu školu i liječničku svjedočbu specijalista medicine rada o nepostojanju zdravstvenih kontraindikacija za obavljanje zanimanja. Za obavljanje poslova dimnjačara potrebno je završiti srednje strukovno obrazovanje u trajanju od tri godine. Nakon završetka obrazovanja polaže se završni ispit te se nakon obavljenog liječničkog pregleda u ambulanti medicine rada stječu uvjeti za posao dimnjačara. Potražnja za dimnjačarima je velika, sadašnji broj ne obuhvaća potrebe ove službe.

Prvi do sada nama poznati dimnjačar na području grada Zagreba bio je Bartol Manichar. Prema podacima isusovačkog samostana u Zagrebu (*Acta collegii Zagrabienensis irregestrata*, tomus I. Br. 369.), postoji prvi ugovor s dimnjačarom Bartolom Manicharom, iz 1683., a potpisao ga je Mihovil Skerlecz, koji je tada bio rektor isusovačkoga samostana u Zagrebu. Skerlecz određuje da će Manichar svakih šest tjedana čistiti dimnjake u isusovačkoj kuhinji i pekari te će svaki put dobiti

po 6 groša za čišćenje pojedinog dimnjaka. Jednako će Manichar svakih 6 tjedana čistiti dimnjak u praonici na samostanskom posjedu te će za to čišćenje dobivati 5 groša.

Koliko je kroz povijest zanimanje dimnjačara bilo rizično zanimanje govori i podatak da je Percivall Pott, kirurg u Velikoj Britaniji u 18. stoljeću prvi u povijesti u znanstveno-istraživačkom smislu doveo u vezu karcinogene tvari s razvojem raka u dimnjačara. Proučavao je bolest koju su nazvali dimnjačarskim karcinomom. Radilo se o raku skrotuma koji se osobito često pojavljivao kod dimnjačara. Pott je zaključio da su čestice čađe uzrokovale tu bolest, kao karcinogene tvari. To istraživanje ujedno je i prvi slučaj povezivanja raka s određenim zanimanjem, u ovom slučaju s dimnjačarskim. U to vrijeme su se mladi dimnjačari, ponekad i u dječjoj dobi, morali zavlaci u dimnjake (radilo se o vremenu prije razvoja fleksibilne četke). Profesionalni dimnjačari uzimali su dječake koji su, zbog svoje sitnije građe, mogli prolaziti kroz dimnjake. Stoga se radilo o izrazito opasnom i neugodnom zanimanju, koje je, kako je spomenuto, moglo uzrokovati i karcinom skrotuma. Zanimljivo je da se Percivall Pott zauzeo za jadne žrtve te struke i u svojim djelima upozorio na opasnosti tog zanimanja, kako u smislu mogućnosti zaglavljivanja u uskim i vrućim dimnjacima, tako i u pogledu razvoja karcinoma skrotuma. Karcinom dimnjačara je karcinom skvamoznih stanica kože skrotuma, a prvi ga je opisao Percivall Pott 1775. godine. Rak je prven-

stveno zahvatio dimnjačare koji su bili u kontaktu s čađom od ranog djetinjstva. Prema podacima iz tog zapisa srednja dob pojave simptoma bila je 37 godina.

OPIS RADNOG MJESTA I POSLOVA

Posao dimnjačara obuhvaća kontrolu i čišćenje dimnjaka i ventilacija, kontrolu prohodnosti dimnjaka, njihovo odčepeljivanje te čišćenje priključnih dimovodnih cijevi. Dimnjačar obavlja kontrolu priključka trošila, čisti, kontrolira i održava dimovodne kanale, obavlja čišćenje peći i kotlova za centralno grijanje na kruto i tekuće gorivo te čišćenje plinskih kotlova za centralno grijanje. Dimnjačar također obavlja kontrolu povrata dimnih plinova u prostoriju, pregled dimnjaka za priključenje novog trošila ili ventilacije te izdaje nalaze o ispravnosti, pregledava dimnjake i izdaje nalaze za kompletiranje dokumentacije za uporabnu dozvolu objekta. Posao dimnjačara obuhvaća i nadzor prilikom izgradnje novih dimovodnih objekata, reatestaciju postojećeg stanja dimnjaka i izdavanje dokumentacije o ispravnosti.

Sredstva za rad koja se koriste za obavljanje ove djelatnosti su: ogledala za pregled dimnjaka i dimnjačarski ključevi za otvaranje vratašca na dimovodnim objektima, a pomoćni alati su ručna svjetiljka i ljestve. Ručno čišćenje izvodi se sajлом na kojoj se nalazi dimnjačarska četka. Pored čišćenja dimnjaka s dimnjačarskom sajлом i četkom, u čišćenje se ubraja i odštopavanje dimnjaka koje se provodi spuštanjem dimnjačarskih kugli ili probijača kroz dimnjak uz pomoć vodilice. U dimnjačarsku opremu ubrajaju se kamere za snimanje unutrašnjosti dimnjaka i uređaji za ispitivanje nepropusnosti dimnjaka.

Radni uvjeti dimnjačara su: rad na visini, rad s lako zapaljivim i eksplozivnim tvarima, kontakt s biološkim, kemijskim i fizikalnim štetnostima, različiti mikroklimatski uvjeti i mnogi drugi.

PRIKAZ SLUČAJA

Na pregled dolazi muškarac star 18 godina zbog pregleda za posao dimnjačara. Upućen je na pregled prema Pravilniku o posebnim uvjetima

rada, N. N., br. 5/84., čl. 3., t. 17., 18., 26., 41., 56. Do sada nije radio poslove dimnjačara; nema radnog staža. Do sada nije teže bolovao. Prebolio je dječje zarazne bolesti, ne uzima lijekove, alergije negira, nepušač, ne konzumira alkohol. U kliničkom statusu: dobre osteomuskularne građe, bez deformiteta kralježnice, kardiovaskularni status uredan, akcija srca ritmična, normalni disajni šum na plućima, abdomen palpatorno bezbolan, ostali status u granicama normale. Zbog izlaganja ultraljubičastom zračenju i ostalim mikroklimatskim uvjetima kao i česticama čađe te ostalih štetnih tvari pregledana je koža pacijenta i nisu, osim nekoliko manjih madeža, zapažene druge promjene. Dobro podnosi visinu, nema glavobolja ni vrtoglavica, nije imao poremećaje svijesti. Grubi neurološki status, s težištem na testove ravnoteže bio je uredan. Urednog krvnog tlaka, tjelesne težine, visine i broja otkucaja srca. Od dijagnostičkih pretraga laboratorijske pretrage krvi i urina bile su u granicama normale. Snimljen je elektrokardiogram i spirometrija koji su također pokazali uredne vrijednosti. Sluh obostrano u čujnom području bio je u granicama normale. Vid na daljinu i blizinu bio je zadovoljavajući, kao i stereovid, fizija, forija, prepoznavanje boja i niktometrija. Ocjena na kraju pregleda bila je: sposoban za točke 17., 18., 26., 41., 56., na radnom mjestu dimnjačara.

RASPRAVA

Zanimanje dimnjačara posebno je zahtjevno zanimanje te postoje brojne kontraindikacije za rad u ovoj struci koje je bitno uočiti na pregledima u ambulantama medicine rada te pravovremeno upozoriti buduće dimnjačare na moguće promjene zdravstvenog stanja povezanih s radnim mjestom. Kontraindikacije za rad su: oštećenje funkcije vida, nedostatak stereovida, gluhoća ili teža naglušnost u govornom području, oštećenja glasa ili govora koja utječu na komunikaciju, kronični poremećaji koji onemogućuju uredno kognitivno, emocionalno i psihomotoričko funkcioniranje, kronični poremećaji koji mogu dovesti do gubitka svijesti i poremećaja ravnoteže, teža oštećenja funkcije srčano-žilnog i mišićno-koštanog sustava, dišni poremećaji s trajnim oštećenjem funkcije pluća i teža oštećenja funkcije kože na otkrivenim dijelovima tijela.

Da bi se rizici od opasnosti i štetnosti na dimnjačarskim poslovima sveli na minimum, potrebno je primijeniti odgovarajuća osnovna i posebna pravila zaštite na radu. Osobna zaštitna sredstva su tradicionalno dimnjačarsko dvodijelno crno radno odijelo, zaštitne rukavice, zaštitne naočale, kaciga i cipele koje čuvaju dimnjačara od mehaničkih opasnosti. Od električnih opasnosti najbolje štite kožne rukavice a od nenadanih napada, osa i stršljena, koristi se hvatanje za neki metalni predmet (gromobran, antena). Uz sve navedeno, kao zaštita od kemijskih štetnosti, preporučuje se i jednokratna zaštitna maska s filtrom, a kod većih zagađenja zraka u prostoru rada, najbolje je upotrijebiti respiratore ili uređaje za disanje. Podloga za koljena i lakat dobro dođe kod drhtanja tijela u nefiziološkim položajima tijela.

Posebnim pravilima se propisuje: stručna osposobljenost dimnjačara za pravilno rukovanje uređajima, poznavanje svojstava i djelovanja štetnih tvari, zdravstvena spremnost dimnjačara, usmjereni zdravstveni pregledi (pluća, skrotuma, vida), osposobljenost za pružanje prve pomoći pri ozljeđivanju i trovanju.

Prilikom obavljanja dimnjačarskog posla dimnjačar je izložen mehaničkim opasnostima zbog rotirajuće četke i dijelova ili čestica čađe koje lebde. Veliki rizik postoji od kemijskih štetnosti. Zrak se prilikom skidanja čađe zasićuje finim, sitnim česticama čađe koja ima kancerogena svojstva te svojstva „nadražljivaca i zagušljivaca“. Od fizičkih štetnosti posebni rizični čimbenik jest rasvjeta, jer su ložišta tamni prostori koji iziskuju određeni napor vida, a česti je i nefiziološki položaj tijela da bi se obavilo čišćenje, što uvelike otežava rad. Zbog rada na otvorenom prostoru postoje veći rizici od ultraljubičastog zračenja i nepovoljnih mikroklimatskih uvjeta kao što su hladnoća, toplina i vlaga. Najveći rizik za dimnjačara ipak predstavlja rad na visini pa je stoga potrebno taj rad obavljati s posebnom zaštitnom opremom.

Mehaničke opasnosti također predstavljaju rizik za ozljede u dimnjačarskom poslu. Tu se misli na oštre i šiljate predmete (čavli, šipke, grede), koji se nalaze na radnom mjestu dimnjačara. Dimnjačar se često provlači po tavanima, krovovima kuća, tvornicama i drugim mjestima gdje se nalaze oštri i šiljati predmeti. Važno je nošenje zaštitne kacige, rukavica, cipela i radnog odijela. Opasnost postoji i od slobodnog pada nepoznatih predmeta. Na tavanima obiteljskih kuća često vlada nered te su prisutni nepravilno skladišteni materijali i predmeti. Na tim mjestima često se nalaze biološke štetnosti. Tavani i krovovi su veliki izvori takvih štetnosti, pogotovo tvari organskog podrijetla; ostaci uginulih životinja, kukci, bolesne životinje, golublji izmeti i dr. Da bi se rizik od takvih štetnosti sveo na minimum, dimnjačar se treba oprezno i pažljivo kretati u takvim prostorima, koristiti obvezno zaštitno radno odijelo, rukavice, cipele i kapu ili kacigu. Sljedeća skupina su štetnosti tjelesnog naprezanja i nefiziološkog položaja tijela. Dimnjačarski radovi izvode se dugotrajno stojeći, čučajući, klečeći, u pognutom položaju i u raznim drugim nefiziološkim položajima tijela.

ZAKLJUČAK

Pregledi u ambulanti medicine rada prije početka školovanja važni su zato da ukažu budućim dimnjačarima na moguće opasnosti njihovih zanimanja i da ih se pravovremeno savjetuje o zahtjevima ovog zanimanja. Pojedina zdravstvena stanja mogla bi se pogoršati radom u ovoj struci te je potrebno educirati buduće zaposlenike o radu na siguran način i korištenju svih potrebnih mjera zaštite na radu. Također je potrebno ukazati na rane znakove i tegobe koje bi zahtijevale dodatne specijalističke preglede ili eventualne kontrole nadležnih liječnika. Briga o zdravlju radnika, motivacija za rad adekvatnim financijskim sredstvima (stipendijama i plaćama) te beneficirani radni staž u ovoj struci jedan je od načina povećanja broja budućih dimnjačara, čiji se broj iz godine u godinu sve više smanjuje.

*dr. sc. Renata Ecimović Nemarnik, dr. med., univ. mag. med.,
spec. obitelj. med., spec. med. rada i sporta
Medicinski centar Sanus Statera, Maribor, Slovenija*